

***Н. Қыдырбайұлы, 3-курс
Ғылыми жетекшісі: М. О. Лұқпанов, жедел іздестіру және режим қызметі
кафедрасының оқытушысы
(Қазақстан Республикасы ІІМ Қостанай академиясы)***

НАШАҚОРЛЫҚҚА ЖӘНЕ ЕСІРТКІ БИЗНЕСІНЕ ҚАРСЫ КҮРЕСУ ЖОЛЫНДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕР

Басқа елдермен тереземізді теңестіреміз, алдыңғы қатарлы елдер сапынан табыламыз десек жастарды салауатты өмір салты дағдысы қалыптасқан, рухы биік, жан дүниесі таза, адамгершілігі мол, білімді азамат етіп тәрбиелеуіміз керек. Баспасөз мәліметтеріне сүйенсек, Қазақстанда жыл сайын нашақорлықпен ауыратын адамдардың саны көбейіп, героин мен синтетикалық есірткілерді тұтыну артып отыр. Қазіргі заманда нашақорлықтың салдарынан жарымес, мүгедек, аурушаң балалардың өмірге жиі келетіні бәрімізге белгілі.

Дүниежүзін жайлаған нашақорлық дерті күн сайын тамырын жайып барады. Негізгі мәселе нашақордың санында емес, жасында болса керек. Келешек ұрпаққа ақыл, бағыт-бағдар беретін аға-апаларымыз есірткіні «табыс көзі» көріп, қаншама адам өмірін құртып отыр. Олардың тіпті мектеп оқушысына алғашқы мөлшерді тегін беріп, қызықтыруы айуандық деп есептеймін.

Жалпы есірткіге қарсы күрестің тарихына көз салсақ, бұл ежелден келе жатқан жағымсыз құбылыс екенін байқаймыз. Мысалға, 1839-1842 жылдары Ұлыбритания өзі және 1856-1858 жылдары Франция мен Ұлыбритания бірігіп Қытай мемлекетіне қарсы «есірткі соғысын» ашқан болатын. Ал өткен ғасырдың ортасында ашылғандар Индияда өсірілген арзан опиумды тағы да Қытай мемлекетіне сатқысы келеді. Бұндай кең көлемде есірткі заттарды сатып, шаш етекпен пайда түсіру олардың ежелден келе жатқан арманы еді. Бұған қытайлықтар қарсы тұрып, осыдан бастап «апиын соғысы» басталды. Қазіргі кезде дәл осындай жағдай қайталанып отырған сияқты, өйткені есірткі заттарға соның ішінде опиумға жұмсалған ақша олардың иелеріне өте көп мөлшерде пайда түсіріп отыр.

Біздің республикаға қазіргі уақытта есірткі бизнесінің тұлғалары ғана емес қылмыс жүйесінің «обшак» деп аталатын өкілдері де назар аударып отыр. Апиын бар жерде мафия бар, опиум бар жерде коррупция бар, құқықтық шектен шығушылық бар. Бұл әлем тарихы бойынша дәлелденген жағдай.

Қазақстан территориясы арқылы алыс шет елдерге тұрақты түрде опиум жіберіліп тұрады. Бұл жағдайлардың анықталғаны ұсталғаны Ресей мен Еуропаға жеткен есірткі тасушылардан өте аз. Мысалы, Еуропаның ең түбінде орналасқан Францияда өткен жылдары 6 тонна конопля мен 10 килограмм героин алынған.

Әрине бұл жағдайды біздің елмен салыстыруға болмайды, дегенмен де Қазақстан арқылы одан кейін бірнеше елден өтіп Францияға жеткен есірткі заттардың қаншасы біздің елде қалғанын айту қиын.

Біздің отандас нашаіскерлер-контробандиттер есірткі затты жеткізу әртүрлі әдіс-айла колдануда. Олар есірткі заттарды автомашинаның жанар-жағар май құятын багінде, доңғалағында жасырып, орындығының ішіне тігіп, кузовтың астына тығып өткізеді.

Қазіргі кезде есірткі іскерлер тәжірибе жинақтап, тығып өткізу әдістерін одан әрі жетілдіруде. Мысалы, полиция қызметкерлері Колумбия мен Ауғанстанда да болып көрмеген, яғни адам істемеген жағдай біздің елде бір әйел жаңа туған нәрестенің мәйітінің ішін жарып, ішіне есірткі зат тығып өткізбекші болғаны баспасөзде жарияланған болатын.

Есірткіге қарсы күресте біздің шетелдер тәжірибесінен үлгі алуымызға болады. Мысалы, Америка құрама штаттары есірткіге қарсы күресте Боливия, Перу, Колумбия елдерінің жұмыссыз шаруаларына олар кока (одан кокаин алынады) өсімдігін өсірмеу үшін ақшалай төлемдер төлеп отырған. Ал АҚШ бұл төлемдерді уақытша тоқтатып «кока» плантацияларын жоя бастағанда перулықтар көтеріліске шығып, оған көптеген шаруалар қосылған. Дәл осындай жағдай қазіргі уақытта бізде де бар сияқты яғни, халықтың әлеуметтік жағдайы дұрысталмай, жұмыссыздық мәселесі шешілмей бұл жағдайды жолға қою қиын. Қазіргі Тәжікстан мен Шешенстандағы жағдайлар, босқындар легі біраз мәселелер туғызып отыр. Олардың көбі бір уақытта, бір сағатта туған-туысынан айырылып, үйін, өмір бойы жинаған дүние-мүліктерін жоғалтып, амалсыздан күнкөріс қамы үшін яғни есірткіден түскен ақшаға тамақ өнімдерін сатып алу үшін есірткімен айналысуға мәжбүр болып отыр. Мысалы, есірткі тасымалдағаны үшін ұсталғандардың басым көпшілігі Тәжікстан, Қырғызстан мемлекеттерінен шыққан 7-10 баласы бар аналар болып отыр. Ертеңгі күнді яғни еліміздің болашағы жастардың келешегін ойлайтын болсақ, онда Америка үлгісі бойынша «инде» отырғандарға көмектесу керек. Сондықтан да бізге 2-3 қылмыстық топты жауапкершілікке тартқаннан жұмыс бітпейтінін түсіну қажет.

Біріккен Ұлттар Ұйымының есірткі заттарды бақылайтын халықаралық комитетінің мәліметі бойынша Ауғанстан жыл сайын 200 тонна опиынды заңсыз түрде сатуға шығарады екен. Жыл сайын нашаіскерлер бұл жағдайды бақылауға алып, оған көп мөлшерде ақша бөліп отырады. Есірткі бизнесіне бөлінген 1 доллар 12-14 мың доллар болып қайтады екен, яғни есірткі бизнесінен түсетін табыс қару сатудан түсетін табыстан асып кетіп отыр.

Қазақстан өзінің географиялық орналасу жағдайына қарай Ауғанстан, Тәжікстан, Қырғызстан, Өзбекстан, Қазақстан, Ресей және Еуропаға есірткі тасымалдайтын транзиттік

жол болып отыр. Бұрыннан белгілі болғандай мемлекет арқылы есірткіге қатысты проблемалар туғызады. Нашәіскерлеріне өздерінің айтқанынан шықпайтын, есірткі үшін ештеңеден тайынбайтын адамдар керек. Осындай жағдай біздің елді де айналып өткен жоқ.

Қазіргі уақытта «қара базарда» сорадан (конаплядан) алынатын есірткі заттар бірінші орында тұр. Оның негізгі бір себебі Шу алқабында 150 мың гектар жерде конопля өседі. Мамандардың айтуы бойынша, егер де есірткі бизнесіне заңды түрді рұқсат берілсе, онда осы жерден 6 мың тоннаға дейін анаша (марихуана) жинауға болар еді. Бірақта соңғы кезде сораны апиын тобына жататын есірткі заттар ығыстырып келеді. Қазақстанның географиялық жағдайы, ТМД елдерімен арадағы шекараның ашықтығы халықаралық деңгейдегі нашәіскерлерді өте қызықтырып отыр. Қазіргі уақытта олардың Қазақстанның ішкі есірткі бизнесмендерімен байланысы орнығып болды. Соның бір айғағы Қазақстан Республикасы бойынша 37 мыңнан астам адам әртүрлі есірткі заттарды қолданғаны үшін есепте тұрса, ал есірткі заттарды қолданып, есіріп қылмыс жасағандар саны өсіп отыр. Сонымен бірге 2004 жылы анықталған есірткіге қарсы қылмыстың әрбір жетеуі есірткі заттарын өткізушілерге байланысты болып отыр. Жоғарыда көрсетілген фактілер қылмысқа қарсы күресетін ІО-ң қызметкерлерін ғана толғандырып қоймай, бүкіл қоғамды қамтымай, үкімет тарапынан белгілі бір мөлшерде қаржылай, жедел техникалық көмек болмай оның өртін сөндіру қиын. Бұл жерде әлемнің көптеген мемлекеттерінде есірткінің пайда болу, таратылу себептерін сараптап, ескермегендіктен үлкен проблемаға айналып, соңынан есірткі затпен байланысты құқық бұзғаны үшін ең ауыр жаза - өлім жазасын кесу туралы Заң қабылдағанын айта кету қажет. Сол себептен де еліміздің осындай жағдайға душар болмауы, өркениетті елдер қатарынан көрінуі үшін осы кезден бастап дабыл қағып есірткіге қарсы күреске дұрыстап бет бұратын кез келді. Сол себептен Елбасының жарлығы бойынша (№ 394 16 мамыр, 2000 жыл) бекітілген есірткіге және есірткі бизнесіне қарсы 2000-2005 жылдарға арналған стратегиясы дер кезінде қабылданған құжат болып табылады.